

УДК 336.14

К. О. Білан

*Дніпропетровський національний університет  
імені Олеся Гончара*

**ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ:  
ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ  
ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЇХ ВИРІШЕННЯ**

**Проаналізовано проблеми, що виникають при формуванні місцевих бюджетів. Викладено пропозиції щодо вдосконалення та реформування бюджетної системи місцевих органів влади.**

*Ключові слова:* місцеві бюджети, місцеве самоврядування, міжбюджетні відносини, трансферти, фінанси, формування місцевих бюджетів.

**Проанализированы проблемы, возникающие при формировании местных бюджетов. Представлены предложения по усовершенствованию и реформированию бюджетной системы местных органов власти.**

*Ключевые слова:* местные бюджеты, местное самоуправление, межбюджетные отношения, трансферты, формирование местных бюджетов.

**There are analyzed problems that associated with formation of local budgets. The proposes and the possible ways to improve or reform of the budget system of local government.**

*Key words:* local governments, local government, intergovernmental relations, transfers, formation of local budgets.

Фінансова система України – це складний механізм. Її становлення відбувається в період жорсткої фінансової кризи та потребує реформування й зміни підходу до формування міжбюджетних відносин у країні. Одну з провідних ролей у цьому бюджетотворюючому механізмі відіграють місцеві бюджети. Проблеми фінансової системи місцевої влади набули великої гостроти, що дуже стримує процес становлення базової основи для формування фінансової автономії місцевих органів влади. Спробуємо визначити шляхи вирішення проблем, що виникають при формуванні місцевих бюджетів.

На сучасному етапі місцеві бюджети характеризується недостатністю фінансових ресурсів на місцевому рівні, що сьогодні

неможливо усунути без цілеспрямованих дій держави та органів місцевого самоврядування. Фінансова криза та скорочення бюджетного фінансування спричиняють поглиблення існуючих проблем на місцевому рівні. Це, у свою чергу, призводить до того, що на місцях не вирішуються найважливіші життєві проблеми людей, занепадає соціально-культурна сфера, охорона здоров'я, освіта, сільське господарство, погіршується стан доріг та інших засобів комунікації.

Аналізу складової місцевих бюджетів приділяють багато уваги як за кордоном, так і в Україні. Зокрема серед учених-економістів, які активно працюють у цьому напрямі: О. П. Кириленко, О. Д. Василик, Ю. В. Пасечник, К. В. Павлюк, В. М. Федосов, В. І. Кравченко, С. І. Юрій, І. Х. Озеров, Б. С. Малиняк, А. А. Пересада, І. О. Луніна, А. В. Музика, О. О. Сунцова, Ц. Г. Огонь, Т. В. Майорова, О. А. Лучка, Г. Б. Поляк та ін. Водночас деякі питання висвітлено недостатньо, – вони пов'язані з розробкою механізму, який би визначив нові принципи формування місцевих бюджетів, чітке розмежування повноважень і функцій на всіх рівнях влади, а звідси – видатків кожного виду бюджету і, найголовніше, – доходів між різними ланками бюджетної системи, які могли б стати теоретичним підґрунтям забезпечення практичного втілення відповідних моделей у процесі законотворення [2; 4].

Місцеві бюджети є важливим і складним елементом бюджетної системи держави. Науковці та практичні працівники всіх рівнів намагаються вирішити питання їх побудови та ефективного використання у фінансовій системі держави. Одним із найважливіших та трудомістких завдань організації бюджетних відносин на стадії їх формування є співвідношення відповідності видатків та доходних надходжень, що зумовлюють ефективне створення бюджетних зв'язків. У процесі формування бюджетних відносин досить важко досягти відповідного доходного потенціалу і необхідність у фінансуванні видатків, – це інший аспект організації бюджетних відносин, пов'язаний з регулюванням місцевих бюджетів. Фінансову незалежність місцевого самоврядування слід розглядати насамперед як економічний простір для його діяльності в межах певної території на принципах економічної ефективності та доцільності. Пріоритетною умовою має бути сукупність територіальних інтересів громади, що відображає особливість економічних та соціальних умов регіону.

Основні положення Європейської хартії місцевого самоврядування полягають у такому: місцеві органи влади мають право на власні фінансові ресурси, вільно розпоряджатися власними фінансовими ресурсами; частина фінансових ресурсів повинна формуватися за рахунок місцевих податків і зборів; порядок та алгоритм формування фінансових ресурсів має бути гнучким, а також забезпечувати відповідність наявних ресурсів зростанню вартості виконання завдань місцевої влади; розміри місцевих податків і зборів органи місцевої влади уповноважені встановлювати в межах закону; обсяг фінансових ресурсів має відповідати функціям, які виконує місцева влада; перевага у виборі форм фінансової допомоги надається дотаціям, які не призначаються для фінансування конкретних проектів і не обмежують свободи місцевої влади; захист слабкої у фінансовому розумінні місцевої влади проводиться за допомогою процедур усунення фінансових диспропорцій (фінансового вирівнювання) [7].

До складу Європейської хартії місцевого самоврядування входить понад 30 країн, Україна приєдналась у 1996 р.

Аналізуючи науково-публіцистську літературу, можна зазначити, що на сьогоднішній день в Україні існують такі актуальні проблеми при формуванні місцевих бюджетів:

– протиріччя в нормативно-законодавчій базі, яка регулює формування і використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів; існують неузгодженості в термінології. Є також необхідність змінити існуючий підхід до підготовки та прийняття законів. Багато з них подаються на розгляд до Верховної Ради без економічної експертизи, експериментальної апробації, що призводить до прийняття недосконалих законодавчих актів, доробки їх уже після набуття чинності;

– відсутність чіткого розподілу компетенції для вирішення конкретних завдань між центральними органами влади й органами регіонального та місцевого самоврядування; надмірна централізація управління місцевими бюджетами. Одним із важливіших завдань при реформуванні системи міжбюджетних відносин є закріплення за бюджетом кожного рівня влади власної постійної дохідної бази. Основою розвитку місцевого самоврядування є наявність власної дохідної бази, що формується за рахунок власних і закріплених на постійній основі законом податкових доходів, є гарантом самостійності місцевих бюджетів;

– неоднаковість джерел формування доходів місцевих бюджетів та відсутність ефективного механізму міжрегіонального перерозподілу державних доходів;

– щорічна зміна видів податків, що зараховуються до місцевих бюджетів;

– відсутність єдиних і стабільних нормативів відрахувань на кілька років уперед від загальнодержавних податків до місцевих бюджетів [5].

Наслідком існування таких проблем є дисбаланс у самих місцевих бюджетах, що, у свою чергу, викликає дефіцит бюджетних коштів.

Для вирішення проблем, які виникають при формуванні місцевих бюджетів в Україні, можуть бути запропоновані такі шляхи:

– удосконалення існуючої нормативно-законодавчої бази або розробка нової, яка була б здатна чітко визначати та регулювати процес формування й використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів;

– здійснення переходу до децентралізації управління місцевими бюджетами, що надасть можливість місцевим органам влади з їхніми фінансам стати самостійним інститутом;

– реформування місцевого оподаткування, а саме передача деяких податків із державного бюджету до місцевих для збільшення надходжень до місцевих бюджетів; встановлення справедливого міжрегіонального перерозподілу частини податків;

– перегляд перерозподілу міжбюджетних трансфертів при визначенні обсягів видатків по деяких галузях, які враховуються при визначенні дотації вирівнювання, при диспропорційності між місцевими бюджетами;

– можливість здійснення постійного контролю громадою за формуванням і використанням коштів місцевих бюджетів;

– застосування режиму жорсткої економії бюджетних коштів.

Таким чином, застосувавши запропоновані заходи, можна досягти успішного вирішення існуючих проблем.

Запропоновані шляхи реформування механізмів надання суспільних благ та соціальних послуг на рівні окремих адміністративно-територіальних одиниць сприятимуть забезпеченню на відповідному рівні потреб мешканців усіх територій [1].

Подальший пошук джерел фінансування соціальної сфери на місцевому та регіональному рівні, оптимізація моделей викорис-

тання наявних коштів має забезпечуватися через дотримання принципового положення: підтримка державою працездатних громадян шляхом підвищення зарплати, створення робочих місць, сприяння розвитку підприємництва, що відповідатиме демократичним європейським традиціям.

### Бібліографічні посилання

1. **Буряченко А. Є.** Удосконалення фінансового механізму місцевих бюджетів / А. Є. Буряченко, М. П. Палій // *Фінанси України*. – 2008. – № 8. – С. 13–18.
2. **Василик О. Д.** Бюджетна система України : підручник / О. Д. Василик. – К. : ЦНЛ, 2004. – 544 с.
3. **Деркач М.** Проблеми місцевих бюджетів / М. Деркач // *Голос України*. – 2008. – 23 листоп. – С. 3–6.
4. **Кириленко О. П.** Місцеві фінанси : [підручник] / О. П. Кириленко. – К. : Знання, 2006. – 158 с.
5. **Коваль Л. М.** Проблеми формування місцевих бюджетів та аналіз їх виконання / Л. М. Коваль // *Фінанси України*. – 2007. – № 5. – С. 126–129.
6. **Лисенко О. Ю.** Особливості розвитку бюджетного менеджменту в Україні / О. Ю. Лисенко // *Економіка і держава*. – 2011. – № 8. – С. 109–112.
7. Європейська хартія місцевого самоврядування. Страсбург: станом на 15 жовт. 1985 р.: ратифіковано Законом № 452/97-ВР станом на 15.07.1997 р.

*Надійшла до редколегії 15.03.2013 р.*